

באר התורה / הג'ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת ויחי

"בְּךָ יוֹסֵף בְּרִי יַבְרָכֶן בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת יְנוּקָא בְּיוֹמָא דְמַהוּלְתָּא"

"וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר בְּךָ יַבְרָכְךָ יִשְׂרָאֵל לְאִמְרֵךָ יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וְגו' ע"כ", ע"כ (ויחי מח כ).

א-

בתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) וּבְרִיכְיִנּוּן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימְרֵךָ בְּךָ יוֹסֵף בְּרִי יַבְרָכֶן בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת יְנוּקָא דְמַהוּלְתָּא לְמִימְרֵךָ יִשְׁוִינְךָ וְיִכְמַנְשֶׁה וְכו' ע"כ.

והנה מה שכתב בך יברך וכו' ישימך כאפרים וכמנשה, צ"ב מה המעלותא בהם יותר משאר השבטים, דהרי הם נתברכו "כראובן ושמעון יהיו ליי" (שם ה).

גם מה שכתב בתרגום יונתן דברכה זו קאי על יומא דמהולתא, יש להבין שייכות ברכה זו ליום המילה.

כמו"כ לא חזינו לנהוג לברך ביום המילה ישימך אלקים כאפרים וכמנשה, וצ"ע.

ב-

והנה בלבוש (ווי"ד סימן רסה סעי' א) יש מתמיהין למה יברך האב נפי להכניסו בביתו של אברהם אבינו, שהרי המוהל הוא שלוחו ושלוחו של אדם כמותו, וכיון שהמוהל מברך על המילה מה צריך האב לברך להכניסו כו', שהרי המילה היא הברית של אברהם אבינו, והרי מברך שתי פעמים למה וכו'.

ויש מפרשים הברכה דלהכניסו שאינה כלל על המילה, רק האב משבח ומברך לשם יתברך, שמהיום והלאה מוטל עליו לעשות בן הזה עוד מצות אחרות הנגרות אחר המילה, והם שמצווה לפדותו אם הוא בכור, וללמדו תורה ולהשיאו אשה (קידושין כט א), ולכך אין חילוק בין אם אחר מוהל או הוא, **וזה נראה לי עיקר**, דלפי זה אתי שפיר טפי מה שהקהל עונין אחר ברכה זו **כשם שהכנסתו לברית כן תכניסנו לתורה ולחופה ולמעשים טובים**, **שזה נופל על הברכה הזאת לפי זה הפירוש**, מפני שכל אלו הם המצות המוטלות על האב לעשות לבנו, וכו' עכ"ל.

ומבואר שהאב מודה ומשבח להקב"ה שמהיום והלאה מוטל עליו לעשות בן הזה עוד מצות אחרות, ועל זה מברכים אותו הקהל העומדים שם שיזכה לזה.

ובערוך השולחן (שם סעי' ח) ואח"כ מברכין על מה שצוה הקדוש ברוך הוא להכניס ילד ישראל מיום שנולד תחת כנפי השכינה, **ולא ככל המצות שלא נצטוו האדם בה עד שנעשה גדול, ולא על עצם המילה מברכין ברכה זו אלא שע"י מצוה זו נכנס נפש זה תחת כנפי השכינה ונכנס בברית כלל ישראל שזהו בריתו של אברהם אבינו שהקב"ה כרת עמו ברית זה. ולכן משיבין העולם כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה וכו'**, כלומר **שעיקר ההכנסה תחת כנפי השכינה הוא תורה ומעשים טובים, לכן מברכין אותו שיגיע לכלל זה ואגב אומרים לחופה ג"כ וגם זהו מצוה**, עכ"ל.

והוא על דרך שנתבאר בדברי הלבוש שברכה זו אינה על המילה, אלא על מה שע"י מצוה זו נכנס נפש זה תחת כנפי השכינה ונכנס בברית כלל ישראל שזהו בריתו של אברהם אבינו.

ג-

בספר עוללות אפרים (מאמר שצב) סמך מילה לבראשית בגי' מקומות. "בראשית ברא אלקים" (בראשית א א) דורשי רשומות אמרו שמתל בראשית אותיות אש ברית, רמז לתורה שנמשלה לאש ולמילה שנקראת ברית אשר בעבורה ברא הקב"ה שמים וארץ, שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה" וגומר (ירמיה לג כה). בגמרא (נדרים לא ב - לב א) מצינו פעם אחד נדרש מקרא זה על התורה, ופעם א' דרשוהו על המילה, ונוכל לומר שתרוויחהו איתנהו ביה וכו', ובזכות חק המילה שמתי חקות שמים וארץ. ושמים וארץ הוא בעצם תיקון החומר והשכל, **כי החומר מן הארץ מוצאו והשכל מן השמים**. והתורה יש

יש לפרש לפי זה הברכה שמברכים ישימך אלקים כאפרים וכמנשה, הוא ג"כ על דרך זה, היינו שכמו שאפרים ומנשה זכו להיכנס לדור הקודם, גם הבן הזה יהיה בדרגה של הדור הקודם פ"י של האב, והיא המעליותא בהם יותר משאר השבטים.

יש לומר דזו היא ג"כ כוונת הברכה שמברכים את התינוק 'כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה וכו', והוא על פי מה שנתבאר דמילה החיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת הלב, ומכיון דמעשה המילה החיצונית נעשה על ידי האב, פ"י לפי מדריגתו של האב. ולכן עונים אחר ברכה זו 'כשם שנכנס לברית וכו'.

פ"י שכפי גודל המדריגה שזכה האב בקיום מצות המילה, כך יהיו חדרי לב התינוק פתוחים להבין ולהשכיל כפי מדריגתו של האב. ומכיון דבברכה זו נכלל שיהיה במדריגת האב, א"כ הוא כולל ג"כ ענין ברכת "ישימך אלקים כאפרים ומנשה".

¹ שם: שאם היה מדבר במילה לבד, א"כ מהו שאמר יומם ולילה הלא אין זמנה בלילה, שנאמר "ויביום השמיני ימול" (תזריע יב ג), אלא שהוא מדבר בתורה שנא' בה "ויבתורתו יהגה יומם ולילה" (תהלים א ב). ואם מדבר בתורה לבד, למה אמר ברייתו הרי נאמר ובתורתו יהגה יומם ולילה, אם כן ההוגה יומם ולילה בתורה התורה נקרא על שמו, והו"ל ג"כ למימר בריתו, אלא שגם במילה הוא מדבר כד"א "זאת בריתי אשר תשמרו" (לך לך יז ז), כי המילה היא חלק גבוה שהאדם מפריש מעשר לשם ה' כי ראש הגויה הוא אחד מעשר שליטים שבעיר קטנה, והוא נחשב כקרוב הבא לשם ה' לכך נאמר ברייתו. ועוד שאמר "חקות שמים וארץ" (ירמיה לג כה) כי המילה נקראת חק, וכמו שאנו אומרים 'וחק בשארו שם'. עכ"ל.

² שם: **גם י"ל דבהכנסת ברית עצמו שייכות יותר על אבי האב מעל אחר**, כי מצינו במתני' סוף פ"י ג' נדרים (לא ב) גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקדוש ברוך

הוא עולמו, שנא' "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" (ירמיה לג כה), ואמרינן (שם לב א) גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר "אם לא בריתי", משמע דאם לא בריתי קאי אתרוויחהו על מילה ועל התורה, והנה על התורה הפשט פשוט בריתי יום ולילה דכתיב בו "והגית יומם ולילה" (נעי' יהושע א ח), אבל על המילה אינה נוהגת בלילה, ובתוסי' יום טוב נדרים (שם כ) דפסקיה לקרא, אם לא בריתי, אזי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, דהיינו את הכל לא שמת, והוא דחוק וכו' עכ"ל.

³ שם: **וכיון דהחוב גמור על אבי האב ללמדו תורה ממילא שייכות הברית יותר עליו, שזהו הגורם לבא לשערי התורה**, עכ"ל.